

ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРИНИНГ ЖАЗОНИ ИЖРО ЭТИШ МУАССАСАЛАРИДАН ОЗОД ҚИЛИНГАН АЙРИМ ТОИФАДАГИ ШАХСЛАР УСТИДАН МАЪМУРИЙ НАЗОРАТ БИЛАН БОҒЛИҚ ХУҚУҚБУЗАРЛИКЛАР СОДИР ЭТИЛИШНИ ОЛДИНИ ОЛИШ ФАОЛИЯТИНИНГ ТАШКИЛИЙ АСОСЛАРИ

Маҳмудов Фарҳод Акмал ўғли

ИИВ Академияси 3-босқич курсанти

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10704136>

Аннотация. Ушбу мақолада профилактика инспекторининг маъмурий назорат ўрнатилган шахслар томонидан ҳуқуқбузарликлар содир этилишини олдини олиш фаолиятининг ташкилий асослари юзасидан кўплаб тушунчалар баён этилган ва ёритиб ўтилган.

Калит сўзлар: маъмурий назорат, профилактика, назоратсиз, ҳуқуқбузарлик, судланганлик, тарбия, эътибор, устувор йўналиш.

Ўзбекистон Республикаси қонунларини бузган ва уларга амал қилишни истамаган ҳуқуқбузарлар, уларни бузишга кўпроқ мойил бўлган шахслар, шу жумладан маъмурий назоратда турувчи илгари судланган шахслар орасида ҳуқуқий тарбияни яхшилаш борасида самарали профилактик чора-тадбирларни амалга ошириш давр талабидир.

Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига тўхталаган бўлсак, бунда бир қанча нормалар белгилаб ўтилган бўлиб, Конституциянинг иккинчи бўлим, бешинчи боб, 19-моддасида шундай дейилган: “Ўзбекистон Республикасида барча фуқаролар бир хил ҳуқуқ ва эркинликларга эга бўлиб, жинси, ирқи, миллати, тили, дини, ижтимоий келиб чиқиши, ижтимоий мавқеидан қатъи назар, қонун олдида тенгдирлар”¹

Ушбу қоидалардан келиб чиқиб, маъмурий назорат ўрнатилган шахслар билан ишлаш жараёнида ҳам уларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари, қонуний манфаатларини поймол қилиш мумкин эмас.

Профилактика инспекторларининг маъмурий назорат ўрнатилган шахслар томонидан ҳуқуқбузарликлар содир этилишини олдини олиш фаолияти турли қонун ва қонун ости ҳужжатлари билан тартибга солинади, жумладан, жазони ўтаб қайтган, судланиш аломатига кўра маъмурий назорат қонуни таъсири остига тушувчи шахсларга нисбатан келгусида улар томонидан такрор жиноятлар содир этилишини олдини олиш мақсадида Ўзбекистон Республикасининг «Жазони ижро этиш муассасаларидан озод қилинган айрим тоифадаги шахслар устидан маъмурий назорат тўғрисида»ги 2019 йил 2 апрелдаги қонунида белгиланган тартибда суд томонидан маъмурий назорат ўрнатилади².

Жазони ижро этиш жойларидан бўшаб чиққан шахсларга нисбатан ўрнатиладиган маъмурий назорат ички ишлар органларининг фаолиятида ўз аҳамияти ва ҳажмига

¹ Ўзбекистон Республикаси Конституцияси Т., 2021й.

² Ўзбекистон Республикасининг 2019 йил 2 апрелдаги «Жазони ижро этиш муассасаларидан озод қилинган айрим тоифадаги шахслар устидан маъмурий назорати тўғрисида»ги қонуни // URL: <http://www.lex.uz>.

кўра муҳим аҳамият касб этиб, ўзида тезкор-қидирув, якка тартибдаги профилактик ва тарбиявий ишларнинг қўлланишини мужассамлаштиради.

Илгари судланганлар тоифасига кирувчи маъмурий назорат ўрнатилган шахсларга ҳам ички ишлар органлари томонидан доимий назорат юритилиши ва уларнинг турмуш тарзини текшириб турилишини тақозо этади. Чунки бу шахсларнинг жиноий фаоллиги юқори бўлиб, улар иштирокида оғир ва ўта оғир жиноятлар содир этилиши мумкин.

Маъмурий назорат ўзига хос хусусиятларга эга бўлиб, *биринчидан*, қонунда кўрсатилган қатъий маълум бир тоифадаги шахсларга нисбатан ўрнатилади, *иккинчидан*, маълум бир тоифадаги шахсларнинг муайян ҳуқуқларини белгиланган муддатга чеклайди, *учинчидан*, маъмурий назорат қатъий белгиланган процессуал нормалар асосида ўрнатилади.

Маъмурий назорат – жазони ижро этиш муассасаларидан бўшаб чиққан шахслар орасида ички ишлар органлари томонидан олиб бориладиган тарбиявий олдини олиш таъсир чоралари бўлиб, назорат остидагиларга қонунда кўзда тутилган чеклашларни қўллашдан иборат.

Маъмурий назоратнинг асосий мақсади – илгари судланганлар томонидан такроран жиноятлар содир этилишининг олдини олиш ва уларнинг ижобий ижтимоий йўлга кириб олишини шакллантиришдан иборат. Айни вақтда маъмурий назоратнинг ўрнатилиши ва амалга оширилиши назорат остида бўлган шахснинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларига путур етказмаслиги, унинг инсоний қадр-қимматини камситмаслиги, ўқиш, иш ва истиқомат қиладиган жойида обрўсини тўкмаслиги лозим.

Жамиятнинг маънавий қиёфаси бевосита қонун устуворлигига боғлиқ. Қонунга бўйсуниб яшашни турмуш тарзига айлантормас эканмиз, жиноятчиликнинг олдини олиш муаммо бўлиб қолаверади³.

Маъмурий назорат ўрнатишнинг тартиби юқорида келтирилган қонун ва унинг асосида ишлаб чиқилган Ички ишлар вазирлигининг маъмурий назоратни амалга ошириш тартибини белгилаб берувчи норматив-ҳуқуқий ҳужжатига мувофиқ қўйидаги икки ҳолатда ўрнатилади:

- 1) жазони ижро этиш муассасалари тақдимномасига асосан ўрнатиладиган маъмурий назорат;
- 2) туман (шаҳар) ИИБ бошлиғининг ташаббуси билан ўрнатиладиган маъмурий назорат.

Жазони ижро этиш муассасаларида маъмурий назорат тўғрисидаги қонун таъсири остига тушувчи маҳкумларнинг озод этилишига уч ой қолганда рўйхат тузилади. Бу рўйхат туркум бошлиқлари, тартибот бўлимларининг озод этилаётган маҳкумни иш ва яшаш жойи билан таъминлаш масалалари бўйича нозирга топширилади. Туркум бошлиқлари рўйхат олингандан кейин беш кун ичида уч нусхада маҳкумнинг хулқ-атвори ҳақида тавсифнома тайёрлаб, уни муассаса бошлиғига тасдиқлатиб, тартибот бўлимига топширадилар. Тартибот бўлими назорат ўрнатиш ҳақидаги бошқа

---

3 Ўзбекистон Республикаси биринчи Президенти Каримов И. А. Бунёдкорлик йўлидан. Т. 4. – Т., 1996. – Б. 147–148.

хужжатлар ва тавсифномани маҳкум озод этишига бир ой қолганда муассаса маъмурий комиссиясига кўриб чиқиш учун тақдим этади. Комиссия жазодан озод қилинаётган шахсга назорат ўрнатиш ёки ўрнатмаслик ҳақида қарор чиқаради. Агарда маҳкумга нисбатан назорат ўрнатиш ҳақида қарор чиқарилса, тартибот бўлими ушбу қарор нусхаси, тавсифнома, тўпланган бошқа хужжатларни илова қилган ҳолда жазони ижро этиш муассасаси бошлиғи номидан тақдимнома тайёрлаб уни ҳудудий туман (шаҳар) судига жўнатади.

Маъмурий назорат ўрнатиш тўғрисидаги масала судья томонидан тақдимнома олинган пайтдан бошлаб ўн кундан кечикмай ҳал қилинади ва маъмурий назорат ўрнатиш тўғрисидаги қарорда назорат белгилашга нималар сабаб бўлганлиги, назорат муддати, назорат остидаги шахсга нисбатан қўлланиладиган чеклашлар, агар маъмурий назорат шахсни жазони ижро этиш муассасаларидан бўшатишда белгиланаётган бўлса, унинг танлаган яшаш жойига етиб келиш муддати кўрсатилади⁴.

References:

1. Каримов.И.А. Юксак маънавият – энгилмас куч. –Т.: Ўзбекистон, 2008.
2. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. – Т., «Ўзбекистон», 2016. – 56 б.
3. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови.–Т,«Ўзбекистон», 2017.–48 б.
4. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги – инсон мафаатларини таъминлашнинг муҳим омилидир. – Халқ сўзи. – Т., 2017. 8 янв.
5. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қаттиқ тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қонидаси бўлиши керак / Ш.М.Мирзиёев; – Тошкент: «Ўзбекистон» НМИУ, 2017.

---

4 Ички ишлар органларининг профилактика хизмати фаолияти: Дарслик / И. Исмаилов, М.З. Зиёдуллаев, Ж.С.Мухторов ва бошқ. Масъул муҳаррир Ш.Т. Икрамов. –Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2015. – 636 б.